

Област Велико Търново

▶ Население (2023)	202 232
▶ Територия (кв.км)	4662
▶ Брой на населените места	336
▶ Дял на населението в градовете (%)	69,8

Брутният вътрешен продукт в област Велико Търново нараства по-бързо от средния за страната спрямо населението. Работната сила е сред най-високообразованите, но застаряването на населението е предизвикателство пред пазара на труда. Разходите за придобиване на дълготрайни материални активи и чуждестранните инвестиции се увеличават значително. Делът на автомагистралите и първокласните пътища в общата пътна мрежа е нисък. Усредненият размер на разглежданите местни данъци в общините от областта остава висок. Оценката за степента на прозрачност на местните администрации се повишава.

Общата тенденция на застаряване на населението в страната е особено силно изразена във Велико Търново. По образователни показатели областта е на сравнително добра позиция. Броят на студентите в областта спрямо населението е най-високият в страната. Броят на леглата в многопрофилните болници се запазва изключително нисък. Регистрираните в областта престъпления се повишават, като делът на разкритите престъпления остава висок. Обемът на образуваните битови отпадъци е под средния за страната. Културният живот в област Велико Търново е интензивен.

ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ

СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ

ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ

Доходи и стандарт на живот

Брутният вътрешен продукт в област Велико Търново нараства по-бързо от средния за страната спрямо населението и през 2022 г. и достига 18 хил. лв., подреждайки областта на десето място. Заплатите и пенсиите се увеличават с близък, макар и по-нисък, до средния за страната темп. Средната годишна брутна заплата на наетите по трудово и служебно правоотношение е 16,1 хил. лв. (при 21,2 хил. лв. в страната) през 2022 г., а средната месечна пенсия – 738 лв. (при 784 лв. в страната) през 2023 година. Коефициентът на Джини за подоходното неравенство леко се повишава, но все още е под средния за страната. След двугодишно намаление през 2023 г. делът на населението, живеещо под националната линия на бедност, се увеличава значително до 28,9% (при 20,6% в страната).

Пазар на труда

Предизвикателство пред пазара на труда в област Велико Търново остава общото застаряване на населението. Делът на трудоспособното население в областта се понижава леко и продължава да е сравнително нисък – 56,3% (при 58,5% в страната) през 2023 година. Същевременно заетостта се повишава, а безработицата намалява. Коефициентът на заетост достига 80,0% (при 76,2% в страната), а този на безработицата – 5,4% (при 5,3% в страната).

Работната сила в областта е сред най-високообразованите. Делът на населението на възраст 25–64 години с основно и по-ниско образование е 8% (при 15% в страната), а с висше образование – 30% (при 31% в страната).

Инвестиции и бизнес

Броят на нефинансовите предприятия и през 2022 г. остава сравнително нисък – 55 на хиляда души от населението (при 70 на хиляда души в страната). Разходите за придобиване на дълготрайни материални активи и чуждестранните инвестиции нарастват значително, но докато вътрешните инвестиции спрямо населението са по-високи от тези в повечето области, чуждите инвестиции продължават да са под средните (1380 евро на човек при 4544 евро на човек в страната). Сравнително нисък остава и обемът на произведената продукция спрямо наетите (93,0 хил. лв. при 122,4 хил. лв. в страната), както и делът на приходите от износ в нетните приходи от продажби (20% при 29% в страната).

Относителният размер на разходите за научноизследователска и развойна дейност е нисък – 28 лв. на човек (при 195 лв. на човек в страната) през 2022 година.

Инфраструктура

Като своеобразен център на Северна България област Велико Търново се отличава с висока гъстота на пътната и железопътната мрежа. Пътната мрежа е 20,1 км на 100 кв. км територия (при 18,0 км на 100 кв. км в страната), а железопътната – 5,0 км на 100 кв. км територия (при 3,6 км на 100 кв. км в страната). В същото време обаче делът на автомагистралите и първокласните пътища в общата пътна мрежа е нисък – 16% при 19% в страната през 2023 година. Качеството на пътищата продължава да се повишава и делът на пътната настилка в добро състояние вече е значително над средния – 47% в областта при 40% в страната. През 2023 г. делът на домакинствата с достъп до интернет е 87% (при 89% в страната).

Делът на населението с достъп до обществена канализация остава сравнително нисък (68% при 75% в страната), както и този на свързаната с пречиствателни станции за отпадъчни води канализация (61% при 67% в страната).

Местни данъци

Усредненият размер на разглежданите местни данъци в общините от област Велико Търново остава сравнително висок и през 2024 година. Значително по-висок е размерът на данъка върху недвижимите нежилищни имоти на юридическите лица (2,68% при 2,15% в страната) и при прехвърлянето на собственост (2,97% при 2,82% в страната). Сравнително висок остава и данъкът върху превозните средства.

В рамките на областта най-високи са усреднените данъци в община Горна Оряховица, а най-ниски – в община Сухиндол.

Администрация

През 2024 г. самооценките на общините в областта за развитието на електронното правителство и за предоставянето на административни услуги на „едно гише“ остават под средните за страната. Оценката за степента на прозрачност в работата на местните администрации се повишава и отново надхвърля средната за страната – 71,1% (при 69,3% в страната).

Финансовата самостоятелност на общините в областта продължава да е по-ниска от средната за страната. Делът на собствените от общите приходи на общините в областта е средно 21% (при 27% в страната). По-ниско и намаляващо остава и покритието на общинските разходи с местни приходи – 67% (при 74% в страната) през 2023 година.

СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ

Демография

Общата тенденция на застаряване на населението в страната е особено силно изразена в област Велико Търново и през 2023 година. Механичният прираст е положителен (1,4‰), но не успява да компенсира силно отрицателния коефициент на естествен прираст в областта (-10,3‰ при -6,8‰ в страната). Делът на децата до 4-годишна възраст е 3,9% (при 4,5% в страната), а на населението над 65 години – 27,4% (при 23,8% в страната).

Гъстотата на населението в урбанизираните територии е ниска (861 души на кв. км при 1221 души на кв. км в страната).

Образование

По образователни показатели Велико Търново е на много добра позиция сред останалите области в страната. Делът на децата в детските градини е сравнително висок (92% при 88% в страната), а нетният коефициент на записване на населението в V–VII клас продължава да се повишава и през 2023 г. и остава над средния – 93% в областта при 90% в страната. Влошаване се наблюдава при дела на второгодниците, но той се запазва по-нисък от средния за страната.

Представянето на учениците в областта е под средното за страната и през 2024 година. Средният успех на националното външно оценяване по математика след VII клас е 39,3 т. (при 42,9 т. в страната), а на матурата по български език и литература – „Добър“ 4,24 (при „Добър“ 4,30 в страната). Делът на слабите оценки е 9,6% (при 8,7% в страната).

Броят на студентите във Велико Търново намалява, но областта продължава да е на първо място в страната с 69,5 студенти на хиляда души от населението (при 29,6 студенти на хиляда души в страната).

Здравеопазване

Делът на здравноосигурените лица в областта нараства, но остава под средния за страната (93% при 95% в страната) през 2023 година. Броят на общопрактикуващите лекари спрямо населението е над средния за страната, но този на лекарите специалисти е значително по-малък.

Броят на леглата в многопрофилните болници остава изключително нисък (3,6 на хиляда души от населението при 6,1 на хиляда души в страната). Използваемостта им също е сравнително малка (49% при 56% в страната). Това означава, че е много вероятно жителите на областта да търсят болнично лечение в съседни области, например в Плевен. Във Велико Търново се наблюдава и недостиг на аптеки.

Коефициентът на детската смъртност силно намалява и е под средния за страната. Същевременно средната продължителност на живота се повишава, но остава по-ниска от средната – 72,9 години в областта при 73,5 години в страната.

Ред и сигурност

Натовареността на съдиите в област Велико Търново остава сравнително ниска и през 2023 г., което се отразява и на бързината на правораздаването. Средната действителна натовареност на съдиите в Окръжния съд е 10,6 дела месечно (при 14,4 в страната), а в Административния съд – 12,6 дела (при 14,8 в страната). В 3-месечен срок приключват 92% от наказателните дела (при 91% в страната). При делата в Административния съд този дял е 82% (при 72% в страната), а при гражданските дела в Окръжния – 75% (при 65% в страната).

Относителният брой на престъпленията се повишава леко през 2023 г., но остава по-нисък от средния за страната. Регистрираните в областта престъпления срещу личността и собствеността достигат 10,9 на хиляда души от населението (при 11,3 на хиляда души в страната). Разкриваемостта на престъпленията пък се повишава до 63% (при 53% в страната). Броят на полицаите обаче остава сравнително нисък – 3,8 на хиляда души (при 4,2 на хиляда души в страната).

Околна среда

През 2022 г. обемът на образуваните битови отпадъци е близък, но под средния за страната – 483 кг на човек годишно в областта при 488 кг на човек в страната. Същевременно на практика целият обем се предава за третиране и рециклиране (при 76% в страната).

Сравнително нисък е делът на горската територия – 23% (при 33% в страната), но и нарушената територия е относително ограничена – 0,2% (при 0,4% в страната). Инсталираните ВЕИ мощности в областта са сравнително малко. Сравнително високите температури през 2023 г. водят и до по-висока от средната необходимост от охлаждане.

Култура и туризъм

И през 2023 г. броят на посещенията на местните кина, театри и музеи в областта продължава да се повишава. Посещенията в кината достигат 608 на хиляда души (при 684 на хиляда души в страната), а на театрите – 260 на хиляда души (при 349 на хиляда души в страната). Спрямо населението област Велико Търново се нарежда на второ място по посещения на музеи (след област Габрово) с 2297 на хиляда души (при 770 на хиляда души в страната). Сред разглежданите индикатори в сферата на културата единствено посещенията в библиотеките намаляват, но се запазват над средните за страната – 784 на хиляда души при 679 на хиляда души в страната.

Броят на леглата в местата за настаняване спрямо населението нараства, но остава сравнително нисък – 26 на хиляда души при 56 на хиляда души в страната. Това е и причината за относително ниския брой на реализираните нощувки в областта (1621 на хиляда души при 4167 на хиляда души в страната), както и на тези, направени през онлайн платформи на споделената икономика (361 на хиляда души при 500 на хиляда души в страната).

Ключови показатели за област Велико Търново

Индикатори на икономическото развитие	2021	2022	2023	Средно за страната
БВП на човек от населението (лв., текущи цени)	13 669	17 959	n.a.	25 956
Средна годишна брутна заплата на нает (лв.)	14 545	16 105	n.a.	21 242
Относителен дял на бедните спрямо линията на бедност за страната (%)	22,5	20,7	28,9	20,6
Дял на населението в трудоспособна възраст (%)	59,4	56,4	56,3	58,5
Коефициент на заетост на населението на 15–64 години (%)	77,0	78,7	80,0	76,2
Коефициент на безработица на населението на 15 и повече години (%)	5,3	5,7	5,4	5,3
Дял на населението с основно и по-ниско образование, 25–64 години (%)	6,7	7,1	8,1	14,8
Дял на населението с висше образование, 25–64 години (%)	28,6	28,1	30,0	30,5
Произведена продукция (лв./нает)	68 032	92 979	n.a.	122 377
Разходи за придобиване на дълготрайни материални активи (лв./човек)	2195	3543	n.a.	4257
Преки чуждестранни инвестиции в предприятията от нефинансовия сектор с натрупване (евро/човек)	325	1380	n.a.	4544
Дял на населението в селища с обществена канализация (%)	68,3	68,2	n.a.	75,0
Дял на пътната настилка в добро състояние (%)	44,1	45,9	46,8	40,4
Покритие на общинските разходи с местни приходи (%)	76,5	73,0	67,2	74,1
Рейтинг за активна прозрачност на ПДИ за органите на местното самоуправление (%)*	68,3	68,2	71,1	69,3

Индикатори на социалното развитие	2021	2022	2023	Средно за страната
Коефициент на естествен прираст на населението (‰)	n.a.	-13,6	-10,3	-6,8
Коефициент на механичен прираст на населението (‰)	n.a.	2,0	1,4	6,4
Среден успех от матурите по БЕЛ**	3,83	3,72	4,24	4,30
Среден успех на изпита по математика след VII клас (в точки)**	32,7	31,2	39,3	42,9
Нетен коефициент на записване на населението в V–VII клас (%)	83,9	92,8	93,3	89,9
Средна продължителност на живота (години)***	72,8	72,1	72,9	73,5
Дял на здравноосигурените лица (%)	85,3	92,7	93,2	95,0
Население на един общопрактикуващ лекар (брой)	1710	1591	1612	1701
Регистрирани престъпления срещу личността и собствеността на хиляда души (брой)	10,0	10,8	10,9	11,3
Дял на наказателните дела, приключили в 3-месечен срок (%)	92	91	92	91
Използвана питейна вода от домакинствата от Вик (литър/човек/ден)	98	102	n.a.	103
Образувани битови отпадъци на глава от населението (кг/човек/година)	426	483	n.a.	488
Дял от битовите отпадъци, предадени за третиране и рециклиране (%)	100	100	n.a.	76
Посещения в кината на хиляда души от населението	182	529	608	684
Реализирани нощувки в местата за настаняване на хиляда души (брой)	1228	1545	1621	4167

* Данните за 2023 г. са включени в изследването от 2024 година. Същото важи и за предходните години.

** Данните се отнасят за учебната 2023/2024 година, а матурите са проведени през 2024 година. Същото важи и за предходните години.

*** Данните са за тригодишни периоди и се обновяват всяка година.